Д. І. Гуліа

Аҧсуа календар.

(Стіл ёvцла)

1921-ťvi Ашvҕус азv.

АҚУА
Типографія А. М. Зайдшера
1921 ш.

АҦСУА КАЛЕНДАР

(ҿаҭ стілла)

1921-ҭи ашықус азы.

АМШ.	Іанвар 31 мшы.					Ҧеруал 28 м.				Март 31 мшы.				Апріл 30 мшы.				Маі 31 мшы.					Іун 30 мшы.				
Амҿыша		2	9	16	23	30		6	13	20	27		6	13	20	27		3	10	17	24	1	8	15	22	29		5	12	19	26
Ашаҳа		3	10	17	24	31		7	14	21	28		7	14	21	28		4	11	18	25	2	9	16	23	30		6	13	20	27
Аҩаша		4	11	18	25		1	8	15	22		1	8	15	22	29		5	12	19	26	3	10	17	24	31		7	14	21	28
Ахаша		5	12	19	26		2	9	16	23		2	9	16	23	30		6	13	20	27	4	11	18	25		1	8	15	22	29
Аҧштаа		6	13	20	27		3	10	17	24		3	10	17	24	31		7	14	21	28	5	12	19	26		2	9	16	23	30
Ахуаа		7	14	21	28		4	11	18	25		4	11	18	25		1	8	15	22	29	6	13	20	27		3	10	17	24	
Асабша	1	8	15	22	29		5	12	19	26		5	12	19	26		2	9	16	23	30	7	14	21	28		4	11	18	25	

Iнвар аку іаркнуҵбжьа рҩуиза чгароуп. Іануар 1 ашықус ҽуц.-7-Хр. иіра. 8-Хр. иіра адҳәаенҳәҭи аиҳ. 12 арев. амш. 18-чгароуп. 19-Хр. аззаатра анҳідҳікуда амш. 7-апріл агурҧазка. 30. апріл-асабша-ду. Маі 1-мшаҧу.-2-мшаҧу адҳәаенҳәҭи аиҳ.-26-Ҷырҧҭла ахаҧуіҧра амш. Іун 9-Хр. іалара. 19-Аҧсуаҧа ілбаара. Іун 23 інадуркнуҵ 12 іуліза пертаба ачгара.

АМШ.	Іул 31 мшы.					Август 31 м.					Сентіабр 30 м.					Октіабр 31 мшы					Ноіабр 30 м.					Декабр 31 м.				
Амҿыша		3	10	17	24	31		7	14	21	28		4	11	18	25		2	9	16	23	30		6	13	20	27		4	11	18	25
Ашаҳа		4	11	18	25		1	8	15	22	29		5	12	19	26		3	10	17	24	31		7	14	21	28		5	12	19	26
Аҩаша		5	12	19	26		2	9	16	23	30		6	13	20	27		4	11	18	25		1	8	15	22	29		6	13	20	27
Ахаша		6	13	20	27		3	10	17	24	31		7	14	21	28		5	12	19	26		2	9	16	23	30		7	14	21	28
Аҧшташ		7	14	21	28		4	11	18	25		1	8	15	22	29		6	13	20	27		3	10	17	24		1	8	15	22	29
Ахуаша	1	8	15	22	29		5	12	19	26		2	9	16	23	30		7	14	21	28		4	11	18	25		2	9	16	23	30
Асабша	2	9	16	23	30		6	13	20	27		3	10	17	24		1	8	15	22	29		5	12	19	26		3	10	17	24	31

Сентіабр 11-Іоаан анаҧҳәыр іхы ахҷара амшазы чгароуп. 21-Анца дзыхшааз лгіра. 27-сентіабр чгароуп. 28 ноіабр інаркнуҵ ашықуҫ ҟҵаанза чгароуп. Декабр 12-агуардіа рмин.

Амш анѵ̀ц̣ӷахо і іанѵбзіахоі:

Аҧснѵ аҧсац̣а дѵ̀ргаӄуас ірѵ̀маӄоу:

I. Аҧснѵт̆ѵі амшѵн уахѵҧшнѵ̀ Баҧѵм аш̆хаӄуа цӄа еілѵрганѵ іанѵубуа, уезг̆ѵ-уезг̆ѵ (адѵрѡаенѵ̀) амш ц̣г̆ахоіт.

2. Алѡа ауаӷаq аqнѵт̆ ішіашоу аѡада іцоуазар, амш бзіахот, алѡа ауаӷаq аqнѵт̆ хѵх̆ імцакуа, тцаqа адг̆ѵл ах̆ іш̆ҧалауазар-амш ц̣г̆ахоіт.

3. Аз-ду аш̆ҧѵбӂ ҧуҧуахар-амш ц̣г̆ахоіт.

4. Амшѵ̀н-ћаӄуа (аҧсѵзӄуа) азѵ̀ іҧѵҧуа іалагар-амш ц̣г̆ахоіт.

5. Аҧхѵн азктцараӄуа адг̆ѵл іазааігуанѵ аҧѵрра іаналагѵуа-амш ц̣г̆ахоіт.

6. Амшѵн еісѵуа амрагѵларах̆т̆ амраҧащарах̆ іцар, амш ц̣г̆ахоіт,-амраҧащарах̆т̆ іхѵнћнѵ амрагѵларах̆ іцар-амш бзіахоіт.

7. Азѵн ахушҧаараѐѵ ахуарчѵч qалар-амш ц̣г̆ахоіт.

8. Аӄуарҧсса-кѵр інаск̆оіт, аӄуаршаѡѵ-ҧуҧуа лассѵ іхнагоіт.

9. Аӄуа-ҧуҧуа анауа адѵдра мѵцху іхҧанакѵр-амш еілгоіт.

10. Аҧша qуанда асуа, ашоура бааҧ-

11. Ашаӂѵмҧ: н амра шѵ̀ѡагѵлалак̆ аҧсҧћа іалалар-амш ц̣г̆ахоіт.

12. Уахѵла аеӷа раца еідчѵла азкѡан ах̆ іанкѵдлуо-амш ц̣г̆ахоіт.

13. Амш-ц̣г̆а аан абгаӄуа ѐѵрҧуа іалагар амш еілгоіт.

14. Асабша, ма аѡаша, ма аш̆ах̆а амш еілахуар (іц̣г̆ахар) уі ащнѵнза амш еілгом (акраамҧа іц̣г̆ахоіт).

15. Азѵн акамбаш̆ӄуа зѵӄурш̆що іалагар-амш ц̣г̆ахоіт (асѵ̀ аоіт).

16. Аћаӄуа ахумарра хҧаркѵр-амш ҧх̆ахоіт.

17. Аладат̆ (амшѵнах̆т̆) аҧшаӡѵ асуа іалагар-амш ц̣г̆ахоіт.

18. Аqѵзӄуа аҧѵ̀рра хҧаркѵр-амш ц̣г̆ахоіт.

19. Аҧхѵн амтцӄуа мѵ̀цху іцћауа іалагар, амш ц̣г̆ахоіт.

20. Акутӄуа атцалаҧшра хҧаркѵ̀р-амш ц̣г̆ахоіт.

21. Аарѡараан аҧсѵ-баѡ азѵ іҧаѐоућар-амш ц̣г̆ахоіт.

22. Акуатаӄуа азѵ іхѵ̀уш̆а адѵ̀ аѐѵ рѐѵркуабу̀а іалагар-амш ц̣г̆ахоіт.

23. Асѵ̀зк аакраамҧа іш̆ҧѵмтцѵуа-ас-ѐа іазѵ̀ҧшѵуп.

24. Аҧа аԛунӷ-мѵнӷԛуа еѣнагоуа іалагар-амш цӷахоіт.

25. Азкԛуа ааргараан цѵӄа ігуарԛуа іалагар-амш цӷахоіт.

26. Аԥхѵн ааргараан, уахѵла хӷаҳѵуа іалагар-амш акраамӷа еілахом (іцӷахом).

27. Зхѵтцвн-йӷаҳ амш еілгоіт.

28. Аапѵн, раԥхаза іанѵдудуа, айхараҳ ідудѵр-аԥхѵнра ааргарахоіт: амшѵнраҳ ідудѵр-зусааамӷахоіт.

29. Атцларкуку „ԛуеі-ԛуеі“-ҧа аҧара хӷанакѵр-амш цӷахоіт.

30. Амра-ӷащаразѵ аԥсӷҧа іалахар-амш цӷахоіт.

31. Амзаѳа мѵцху ілаӄѵ-хуахуанѵ іқа зар (аԥхѵн) ааргара іаҵѵуп, зѵнѵзар-аҳ-ӷа-ӷубуа іаҵуп

32. Аӷаӄ анѵрацахѵуа-азѵнра цӷахоіт.

33. Аԥсӷҧа адӷѵл іанѵԛучуа-амш бзіа іаҵуп.

34. Акуатаԛуа азѵ аӗѵ рѳанѵркуабуа мѵцху еібарқаауазар-уезӷѵ уезӷѵ амш цӷахоіт.

Абарӷ реіԥшԛуа амш анѵбзіахоі іанѵ цӷахоі злардѵрԛуо іқаԛоуп ітцаӷ. Абарӷ-

ԛуа іаҧа ітцабѵргѵуп. Ѳ-шамахамзар да жуом, жларѵ кѵр ігуарӷаҳеу акѵоуп, Бріус ідѵргаԛуа рѵтцкѵс еіҧа ітцабѵр гѵуп, Бріус ідѵргаԛуа дѵук хѵ-рѵмам, ѳѵ агура злеігара еԥш еӗѵізҧом.

Ашѵԛусѵі ашѵԛус ахѵі.

Азкларԛуа зеӗѵ раԥхаза Мѵсѵраа (Егіптаа) ашѵԛус 360 мшѵ, 12 мзѵ аманѵ, ірѵԥхазеіт,-амзԛуа-ѳазкеі-жаба-ѳазкеі-жàба мшѵ рӗманѵ. Айӷаҳѵ 365 мшѵ рqѵнза інарѵкзеіт.

Абѵрзенԛуаӗѵ ашѵԛус 360 мшѵ аманѵ ірѵԥхазон, айӷаҳѵ-365 мшѵ аманѵ ірѵԥхазоуа іалагѵеіт.

Ашѵԛус хѵс іарӷон йоукѵ азѵн мзаԛуа раԥхаҵѵі амш, ӷоукѵ аапѵн мзаԛуа раԥхаҵѵі амш,-ӷоукѵ аԥхѵн мзаԛуа раԥхаҵѵі амш, даѳа ӷоукѵх ҕагалара мзаԛуа раԥхаҵѵі амш.

Европа ӗѵ ізӽінаӗѵ аԥхагѵлара аман Іуліан ікалендар, аха аӽірсіанца акраамӷа іаԛушаһаҕмѵзт, ірѵдѵркѵларцѵ рӷа хѵмѵзт, рімаа рѵшѵԛус ԥхазара ліануар акѵ хѵс ізмаз. Урӷ ірӷахѵн Евангеліе інаӗрԥшша ішаԛудѵргѵларазѵ. Йоукѵ Хрістос іаԥхаҵѵі ахӷара амш іаркнѵ ірѵ

ҧх̀аʒон (стиль обрѣзанія), ц̌оукѵ̀ Хрістос іiра іаркнѵ̀ (стиль рождества); ш̌оукѵ̀ 25 март іаркнѵ̀, ш̌оукѵ̀х мшаҧѵ̀ ìаркнѵ (аф ранцѵзҕуа); аш̌ҧах̀ѵ март 1 іаркнѵ̀ (ве неціанскій стиль): сентіабр 1 іаркнѵ̀ (греч. стиль или византìйская эра). 1350 ш̌. ідѵркнѵ̀ іалагѵеіт аіhарак ìануар 1 ш̌ѵ̀ ҕус хѵ̀с ірѵ̀ҧх̀аʒоуа. Венеціаа уі рѵ̀дѵр кѵлт 1520 ш. ідѵкрнѵ,-Германіеі, Португаліеі, Нідерландіеі-1550 ш., Пруссіеі Швеціеі, Даніеі-1559ш. ìдѵркнѵ,-Францѵсѵ̌ла-1563-1564 ш. ідѵ̀ркнѵ; Шотландіа 1600 ш. ідѵ̀ркнѵ; Тосканіа 1750 ш. ідѵркнѵ̀; Англіеі, Ірландіеі-1752ш. ідѵркнѵ̀. Ȧурѵ̀сҕуа аҕѵ̀рсіанара абѵрзенҕуа рѵq нѵт̌ іанрѵдѵркѵла, шѵҕус хѵс ìрѵ̀ҧх̀аʒон март 1.—1492 ш. рзѵ сентіабр 1 шѵҕус хѵс ірѵҧх̀аʒон, 1700 ш. ідѵркнѵ іануар 1 шѵҕус хѵс ірѵ̀ҧх̀аʒуа ìалагѵеіт. Аха озкраанʒаг̌ѵ ауахуама шѵҕусѵ сентіабр 1 іаркнѵ ìрѵҧх̀аʒоіт.

ІААЗѵРк̌А̌ЄНѵ АҦСНѵ АГЕОГРАФІА.

Аҧснѵ̀ т̌ѵлоуп. Арі ат̌ѵла ħаас іамоуп: Амрагѵларах̀-Егрѵ аʒѵ,-амраҕаш̌арах̀ -Мʒѵмҕа аʒѵ,-аѡадах̀ѵ-Кавказ аш̌ха дуҕуа,

-аладах̀ѵ-амшѵн Еҕуа...

Арі ат̌ѵла Егрѵ аʒѵ іаркнѵ Мʒѵмҕанʒа аурасѵ іамоуп 215в.

Ҕбаарас іамоуп: Егрѵ аʒѵ ааігуара 100 в., Мʒѵмҕа ааігуара 40 в. Аҧснѵ̀ ìатцакѵуп адг̌ѵл 7253 ìҧш̌. в. (кв. в.) Аҕуҧшѵлара. Аҧснѵ адѵ̀ карш̌раҕуеі, адг̌ѵл еìqараҕуеі, архаҕуеі реіhа ахуҕуеі, амардараҕуеі еìhауп: Аҧснѵ ш̌харҧѵроуп.

Аhауа. Аҧснѵ аhауа ег̌шоурацам, ег̌ѵх̀ҕацам-ішаанагара іqоуп.

Аʒҕуа. Кавказ аш̌ха-дуҕуа ірѵлснѵ, Аҧснѵ̀ ìалснѵ̀, амшѵн Еҕуа іалалоіт аба рҕ аʒҕуа: Егрѵ, Ѡар-ʒѵ (Ертцqар), Оҕум аʒѵ, Охуреі, Аалʒга, Мѵҕу аʒѵ, Дгамш̌, Ҕоумѵш̌, Кудрѵ, Мачара, Ҡілаш̌ѵр, Басла, Гумѵсҕа, Ааҧсѵ̀, Хѵ̀ҧсѵ, Мчѵш̌а, Бзѵҧ, Мʒѵ̀мҕа...

Арҕ аʒҕуа рах̀ ҧѵ̀ҕк Кавказ аш̌ха-дуҕуа рqѵнʒа ізѵнамʒаҕуа, ѵqоуп. Убрі анаѡс-Егрѵі Мʒѵ̀мҕѵеі Аҧснѵ̀ іавоуп, ħаас ìамоуп.

Аш̌аҧѵ̀ц̌аҧ. Аҧснѵ̀ 30-40 шѵ̀ҕуса рнаѡс даара ш̌аҧѵц̌аҧла ікуазан, аха ат̌ѵмуаа ìаланагалаз, аìhарак аҕаҕѵ̀н qатцаца, цг̌аʒа іхѵрш̌ааіт, аха озкг̌ѵ кудрѵ̀ ауезд еіhа ш̌аҧѵ̀ц̌аҧла іреіҕѵуп аг̌ѵ̀рҕ ауезд-

ӷуа.

Аԥсны шаԥыӷаԥуе іԥаҟоу:аӷ, аш, аха, ахаца, ал, амышԥа, ажа, араш, анча, ата, аа, апиц, алакумба, ар аса, ара, аһа, аӷа, абһа, амытԥмуӷ...

Абна ілоу ашарахҟуа: аӷпабысԥа (абнуӷма), абын-һа, абгахучу (аԥубга) аҟуӷма абгуз, ажа, аапиуш, аса, аԥслаһ...

Аԥсаатҟуа: абынкуту, ахаж, ардына, архына, алаһа, атцысҕра, ашшаҟыч, акуёба (аеукуба), ахш, ауарбажк, азыца...

Ауааԥсыра: Аԥсну іаӷагуԥну іныхуа, хуԥхазаралаҵу іреіһау аԥсаца роуп; урҕ рхуԥҵазара назоіт *91,000* рацара. Урҕ рнаҩс ара інхоіт; агурҕуа, аҟырҕҟуа, аурысҟуа, ашамахца (аерманца), абурзен ца (аурымҟуа)...

Ахнырқугара. Араԛа інхоуа зеиҵ хнуқугагас ірумоуп: аӷуԥурèі, аҕаҕын,аж (аҩу), абаһча..

Арахураҳ: аеу, азк, акамбаӷ; агуж, аеада... Аԥсаса раҳ: ауаса аӷма. Дурфаҵух ара ірааҙоіт ашха, аҩанч...

Аафнаҭ ҧсаатҟуа: акуту, аҩуз, амсыркуту (аӷшцуі), акуата, ацицар-кутуь.

Ара інхууа ауаа аіһараҩук іҟурсіан-

цоуп...

Аԥсны шоуп ԥӷыу-уездукну: Самырза қана, Кудру, Гумсҕа Гулауҕа. Аԥсну ҟалаҟ дус іԥоу Аԛуауп. Арі аҟалаҟ раҕхаза, азкуҵза, Д і о с к у р і а ахҙун,—Іазон іфузца Касторуі ПОлдуксуі ірчԛацамҕоуп *1350* ш. раҕха Хр. дііанза... Араауп Аԥсну ауе-дуҟуа ахчрбуа... Самурзаԛана ауезд еіһабуу ҵарҕас імоуп Галл,-Кудру ауезд-аёу Очамчура, Гумсҕа ауезд-аёу-Аԛуа, Гудауҕа ауезд аёу-Гудауҕа... Гудауҕа ауезд-аёу іԥоуп ҟалаҟк дурфаёуух Гагра-һа. Гудауҕа ауезд аёу аҩу-бзіа қалоіт, аһауа-бзіоуп, аҕаҕун бзіахоіт... Гагруеі Бзыԥ аԥсҕаёуі апыц рацану іԥоуп. Аӷха куазаҟуаёууԥоуп (Цушра)...

Гумсҕа-аӷыҟурei, аҕаҕунуі бзіахоіт, абаһчаҟуа рацоуп... Кудруауезд-аӷыҟурei бзіану іқалоіт, абна рацоуп... Ара іԥоуп аз-рԥҳа (Тԛуарчал), Тԛуарчал апыц,Тԛуарчал аҧба-рацеі-даара кыр іаԥ соуп... Самурзаԛана-аӷыҟурei қалоіт, Оҧум аԥсҕа апыц бзіа ҕоуп...

Азкуҵ ҕашанаҟуа: Лзаа (Шцуида. Шіттіус) ауахуама *557* шуҟуса Хр. дануі аш-

ђах̀ ìqартцаз уахуамоуп... Абра ҭарђас іман аҧсуа католìкос *700*шѵҕуса ìнадѵркнѵ Хр. ìіра аш̆ђах̀... Гагра-*600* шѵҕу̀са раҧх̀а Хр, д. іqартцаз ҕалаҕуп.,.

Лʒаа, Пітіì ахѐіцаа ìрѵqатцамђоуп...

Лѵхнѵ (Зуфу, Зупу) *600* ш. раҧх̀а Хр. д. Мілізеìцаа ìрѵqатцамђо̀уп.

Нікопол, Анакопіа Ҧсѵ̀рʒха убрѵґ *600* ш. рзѵ̀ іqатцаз ҕалаҕѵ̀уп..

Чамчѵра-зах̀ʒѵз ожҭѵ̀ì Очамчѵ̀роуп.. Гуенос зах̀ʒѵз аҕалаҕ Мѵҕу аʒѵ̀ а́мшѵ̀н іахалалуа,*4*в.рѐѵ̀,Очамчѵ̀ра інаркнѵ̀ ìqан...

Гераклеа-ѵqан ожҭѵ Ана̀ркіаѐѵ̀...

Нас іqоуп Аҧснѵ̀ х̀ѵʒ-ду змаҕоу азкѵҭ уахуамаҕуа, зѵ̀ʒбаху сһаҕуаз рнаѡс, Лѵхнѵ̀ ауахуама, Цqѵ̀бѵн ауахуама, Коман ауаху̀ама, Мѵ̀ҕу ауахуама (арі аҧсуа һѵ̀нђҕар Лауан III іqатцамђоуп, ìарґѵ̀ убра джуп).

Елѵ̀р ауахуама, Бедіа ауахуама,-арі ауаху̀ама аҧсуа һѵ̀нђҕар Багратѵ̀і іа̀н Гурандухтѵ̀і ірѵ̀qамђоуп, дарґѵ̀ убра ìжѵ̀уп...

К. Д. Мачаваріані імѡаҕутцага ашqу ала, Аҧснѵ̀ *1912* ш. рзѵ̀ інхон *113,548* уааҧсѵ̀ра

Убѵ̀рђ рах̀ҭ-*82,960*-ѡѵ̀к уааҧсѵ̀ра а̀ҧсацоуп-*1916* ш. рзѵ̀ аҧсаца рхѵ̀ҧх̀аʒара наʒон *91000* уааҧсѵ̀ра раqара.

Іаазѵ̀рк̆аѐнѵ аҧсуа жлара рђоурѵ̀х.

Аҧсуа жлара *К*авказ ìҕунагалѐітһа рһоіт *1400* ш. раҧх̀е Хр. діаанʒа. Аҧсаца зхѵ̀лтцѵз Геніохаа-һа ірѵ̀ҧх̀он. Гоніохаа, макраа, (агѵ̀рҕуа), алазҕуа, ашан ҕуа, нас убѵ̀рђ ейарѵ̀ла ірзааігуаҕоу уһа зеґѵ̀ *К*олхаа һа ірѵ̀ҧх̀о̀н. (Імеређааі агурааì аш̆ђах̀ѵ̀ іҕѵрђҕуахаз уааун. *К*олхаа нхон Трабзанѵ̀і Гагрѵеì рѵбӂара; арі аҭѵ̀ла іаҧх̀он *К*олх̀іда һа.

Ачанҕуеі Алазҕуеі нхон Трабзан ааігуара, рхаҭ һѵ̀нђҕар дрѵ̀ман Рімаа рзін ала, Геніохааі Макрааі (аҧсацеі агѵрҕуѐі) еіланѵ̀, хазѵ̀ рхаҭ-һѵ̀нђҕар дрѵманѵ іqан, рһѵнђҕар іаһђѵ̀нра Брітане (Чарѵ̀ху?) аʒ-ду аҧшаһаѐѵ̀ іqан. Урђ рімаа рѵ̀ла акун аһѵ̀нђҕардѵзларѵмаз. Урђ рааѡс інхон-аҧсілаа(абарђґѵ аҧсацан). Аҧсілааґѵ Рімаа рѵ̀ла рхаҭ һѵнђҕар дрѵ̀ман...

500 ш. раҧх̀а Хрістос діаанʒа іqаз

аҧоурух ԍԍѵ дѵ̌у Геродот ызлаиҺоуа ала арҧ Колхаа Мусѵ̌рҭ афараон (аҺынҧҳар) Сезостріс (Рамзес II) ір ырцынхаз жларѵ̌уп Уі ызлаѵ̌Ҳоуа ѧла ҽеиламаҵалҵеѵ̌, бѵзщалҵеі, хнѵ̌ԛугаҵалҵеі Мусѵ̌раа ырейҧшѵ̌н урҧ, дѧра Колхааѵ̌ѵ̌ убраҳ̌ҭ ыааз уааун-ҺаԀрхазѵ̌ ырҺоит Ҳа иҺоит. Рамзес убрі аамҧазѵ̌ Мсѵ̌рѵ̌і, Абіссініеі, Рабѵ̌сҧан аладаҳ̌ҭѵ̌іі (Южная Аравія) ѧара ынапу ѧ̆ѵ̌ ыԛан, абѧрҧ рѵ̌лоуп Мідіа Сіріа, Ԛам-ҭѵ̌ла, Індіа, Бактріа, Танаіса (Дон) аз-ду аԀнуза зеѵ̆ѵ ыара ызлаыга...

Убас аҧсаԀа Колхаа ырѵ̌жлоуп; Колхаа Мсѵ̌рҭ (Абісінаҭ, Раиҧѵ̌сҧанҭ) ыааз уаауп.

Убас, Аҧсуа жлара Сезостріс иҺѵ̌ипҧарра аԀнѵ̌ҭуп.

Ара Аҧснѵ̌ нхарҧас ыанроу азкѵ̌ҭ ыахѵ̌нхозҭѵ̌і адѵ̆ѵлԛуа рѵ̌ҳѵзҧуа абрааѵ̆ѵ ырѵ̌ ҳзуртиеіт. Аҧснѵ̌-абѵ̌снѵ, (Абісніа Авісне арі аиҧаҳ̌ҭѵ̌і аӡка брзѧн бѵзщоуп) ызахзѵ̌у Абіссінія ауп. Абісніа ыԛоуп аҭѵ̌ла ԛуа, аԛѵ̌ҧаԛуа, аԛалаԛҧа абарҧ захзу: Багад, Гумма, Галла, Аду, Ласҧа, Саге, Шоа, Аҧбара, Адоуа, Калдахарі...

Мусѵ̌ра (Мусѵ̌р Египет) захзуѵ̌ѵԀѵ̆лк ѵ̌ԛоуп Гудауҧа ауоз аѵ̆ѵ̌,

Абарҧԛуа захзу Аҧсунѵ̆ѵ̌ ыԛоуп. Аарҧԛуа рнаԍс „Абѵссунія“ Абеиҵ Һаѵѵѵ

рхаҭ католікосҭв дрҽманҵ іқалҽеіт *720* ш. рзҽ, Лев Ісаврa дҥынҷҟарнв Візантіа данҵқаз, Лауан заҳҙҽз Аԥснҵ дҥв нҷҟарнв д а н ҵ қ а з. Аԥсуа ҕунҷҟар Лауан II іцакын аҭҽла Цубіна (*Кубан*) аз-ду іаркнв Баҷҽмынза'-Лҽхҷа айха (*Сурамъ*) іаркнҵ амшҽн Еиҟуа аq ҽнза. Абріаҭҽла зеиҵ Аԥснҵ аҳҙын..

Арі аамҷа інаркнҵ аԥсуа ҕынҷҟарца ҕа ҳҙҽс ізмаз рҽмчві рҽлшареі кҽр ідҽун, ірҽзһауан...

Айҷаҳв Баграт заҳҙыз іхаан Аԥсҽнреі Ҕурҷҭҽлуеі ҽідцанҵ ҕынҷҟарракнв іанҽqала інаркнв *1243* ш. рqынза арі аҕынҷҟарра-ддараза ідуухуеіт, іҷбаахуеіт. Каспіеі Амшҽн Еиҟуеі рybжара зеиҵ дараà ірҽмиҭцакын, ҕаàс ацадаҳҽ-Кавказ айха-дуҷуа ракун, аладаҳҽ Аԥамҭулеі Ерманҭҽулеі ракун.-араҳ Трабзан інаркнҵ Азов амшҽн аqнуза іназон аҷбаара.. *1243* ш. рзв Дауҷ Нарінві Доуҷ Сосланві аҕынҷҟарра рyман, Дауҷ Нарін Русудан лԥа (Лухҷа) аахҽті амраҷаԥшараҳ ҕынҷҟарс дгылт, Доуҷ саслан Гарҏ лашà іуадалҽк ԥа Лухҷа нхуті амрагуараҳ, ҕынҷҟаре дгылт. Арҷ анцҽҵ аҕынҷҟарра іаһа іссахәуа іглагуеіт, еиҵшнеіуаз айҷаҳҷа зҽнзак іхҽбгалазеіт. Аахҽтцқа 4-ә-

Ҩҽк раqара аһԥа хучҷуа гылт, нхҽтцҿв іара убас... Айҷаҳҽ дара-дара еісуа інҽібарԥо іалагуеіт; ргулаԥа аҕынҷҟарцаҿв дара рзҽ імҽхҭнв еімԥацанв ірзвqалуеіт... Нас іашгуаqҙа аурус ҕынҷҟар іпапв аёҽ рeҽqартцеіт... Аԥсуа аһ Сафа рбеі *1810* ш. рзв іаһра іара іхала аурус ҕынҷҟар іпатҽ аёҽ іқаітцеіт...

Айҷаҳҙаҭві аԥсуа аһ Намҽԥбеі іхҙын..

Аԥсуа литература аҩоурух.

Аԥсаԥа рхаҭв бызшала аҩреі аҧхареі іанакузаалакҿв ірумамузт...

Абурзеԥа рнапаёв іанҽqаз, бурзен бызшала ірҩуан, Аԥснві Ҕурҷҭулеі іанеіԥы- Ҕурҷ бызшала, айҷаҳв ҕурҷубызшала, аурус бызшала...

1860 ш. раайгараан а Кавказ аёҽ аҕҽрсіанра іазкиз агуҧ ірбзоурану Услар іқаітцеіт аԥсаԥа рзҽ зҧсуа анбанві, „грамматикуеі", аха уі аԥсаԥа рзв хуарҷара аламкуа ібжазуіт уі аԥсаԥа рqынза іаамзеіт.

Айҷаҳв І. Бартоломеі Д. П. Ԥурцеладзсі, В. Г. Трігоровсі, апап Іоанн Гегіеі, прапорщік Г. Ҕурцікіадзсі Сімеон Ешбаі ицҽрхҽраану іқаітцеіт аԥсуа анбан. 1863 ш. рзв дахуаҧшнв ірҽеіт К. Г. Чачба; 1864 ш. рзҽ Г. А. Чачба дахуаҧшын еиҙа ірҽеіт. Абрі айҷаҳ І. Бартоломеі аурусҙ аqнуҙ еиҙенуеіт І. Гегіеі, Д. К. Маануі, Г. Курцікідзе ицҽрхраану „Аԥҧа історіа іаазкіаёнҵ". Арҷ ашдуҕуа

аҧсаца рзы хуарҕара рылумцуит, шлолак аёы оъы імбеит; цоуп усқан Аҧсны ашколҟуаҿы мачын.

1892 рзы, Аҧсны ашколҟуа қало іаналага, аҧсуа анбан қарцеит, Барзоломеі іанбан ҩбаҩа хҧаҩа анбан неіҧакны К. Мачаваріаны Д. Гулеі 1905 ш.рзы С. Аіферозы Г.Голубцовы А Ізмаіловы хус іаманы апапца раҳ Д. Маанчы, Н. Ладаріеі, А. Аҽібеі,-арцаҩца раҳ Д. Гулеі, К. Марҭаніеі, Н. Патеиҧеі А. Чукубары Ф. Ешбеі еиҳаргыеит аҧсҭшала Анца імацура ашҟуҟуа. Убусқан абрі акамісіа іқарцеит ашколҟуа рёы анбан ҭҙаҳ ізыҧҳара ашқу.

Абрі аамҕазы Д. Гулеі К. Мачаваріаны іқарцаз анбан шқу аҧҳаҭҟуа ацуіцеит Ф. Ешба

1907 ш. рзы апап Н. Ладаріеі Д. Гулеі еиҳаргыеит аҧсҭшала Аццҕа Евангеліа 1908-11 ш-ҟуа раан прот. Д. Маанчы, Н. Патеиҧыеі, Д. Гулеі Аҩуаҭы ачқуандар Дімітрі хус даманы, С. Алферовы, Г. Голубцовы А. Ізмаіловы цхыраацас іаманы, мҩаҧуцаҩусы рыеіҩусы абер еиҳабы Іоан даманы, ізхуаҧшны, ірыеіны акіҧҳ азы ідырхыеит Н. Аладаріеі Д. Гулеі еиҳаргаз аевангеліе.

Аҳҕаҳҭы К. М. Д. Г. іқарцаз ан-бан шқу ҩбаҩа анбан агурханы іқаіцеит А. Чочуа. Абрі іаҧурыцпакны іҕыцт Д. Гулиа іқаіцаз ашқу: Аҕурсіаҳра іашаны ізырдууа аекклесіа аныһ-дуҧуа, (аурысҭ аднытҵ еиҳагоуп). Нас Аеван еелиаҧуа ауахуамаёыі ашколҟуа рёыі ізыҧҳаҧуашаз ҕыцт 1912 ш. рзы. Убрі ашҟусан іҕыцт Д. Гулиа іқаіцаз ашқуҧуа: аҳзырҭра-шқуі, арҧызбеі аҧһызбеі рышқуі. Абрі аам ҕазы Міҳа Мажара, Чачба іҧа іқаіцаз Аҧсны ахсаал ҕыцт.

Абарҧ рыҳҧаҳ іҕыцт Д. Гулиа іқаіцаз ашыцуҟуа 1. ажа ҧқаҧуеі,ажа-рыццакҭҧуеі,ацуфараҧуеі; 2,акутҟуа рчы-мазарреі рухушҭраҧуеі(Аурысҭ аднытҵ еиҳгоуп.) ашҳаҳы Ів. Гулиа іқацамҕа ҩлакукк-шқуны. Н. Патеиҧа аурысҭ аднытҵ еиҳеігаҧуаз ішыцуҟуа: 1. Аданчі аазара, 2. Акуатаҧуа рхыхшаҧуеі раазареі ішаҧахуу. 3. Аqызҟуа раазара (Аурысҭ

аднытҵ еиҳагоуп). А. Ешба еиҳеігаз аһасаб шқу. Прот. Д. Маан еиҳеігаз „зхы зхҳчо, Анцаёы дыҳчоит“.

Нас Ауахумаёы Анца іматураан „галобаны“ ірһоуа іқапаны іҕыцт. Абарҧ ашқуҟуа хҳҳ зыҙбаху сһаҧуаз зеёы А. Чочуа іанба-шқу акумзар,акіҧҳ аархара дахулаҧшуан, ірыеіуан „карректорс“ дрыман Д. Гулиа.

1919 шыҟуса раав 27-ба ҷеруал азы іҕыцт аҧсҭшала аҧсуа газеҧ „Аҧсны“-һа ҳҙус іаманы. Д. Гулиа, С. Чанбаі, В. Ҕурҧусеі М. Тарнавеі хус іаманы; абрі агазеҧ еиҵамхаразы, іагхоі - іабзахоі рзы Д. Гулиа хулаҧшоус даманы. Абрі ашҟусе азы іҕыцт акіҧҳ раарханы. Д. Гулиа еиҳеігаз ашыцуҟуа 1. „Ошҧя амлашца“ (комедиа), 2. „Мш-мужда“-(водевіл). С. Чанба іқаіцаз ашқу: „Шаqа дсыіз узеі лара“ (Аҧсны)... Абрі ашҟусан іҕыцт Д. Гулиа іқаіцаз ашыцуҟуа: „Ажҳа бзиа алыҧшаареі адыршаҟусеі.-Алаза ра змоу, аёы ҕыҟуа, аеы соуда алыҧшаара...

АЧУМАЗАРА ЁУКҞУА.

Ачымазара ёкы зыҳз ацаоы іоузца дрызгаіуп, ашколаҳ думнеіроуп. Уимоу ачымазара анізцурц ідҭалаз, ідгулаз уһа ацаоцаёы ашколаҳ імнеіроуп иҕараны іқоу аёһара фуиза. Ачымазао даһнбзіахалакі, аёһарафуиза ашколаҳ думнеікуа іоаанкуаны, нас іёукуаба-іеуйшы, іматаҟуа ҕаны, хущла ірцҕаны (дезинфекція) днеіуеит ашколаҳ.

Шаqа аамҕа ашколаҳ дзумнеіуа.

Аqурq-ҳаа (діфтеритъ) іанылгалакі айҧаҳ 14 мшы рнаосс... 3 мчубжа рыйҧаҳ, іқарq аёы ҳаа іамамкуа, жщамаауа, іҕынтаҳы, ілаёы, ічхураёы еоы еёгыдіумбалуа дануқалалакі.

Аҳуд-ҳаа (скарлатіна) анылгалакі ащҧаҳ 14 мшы... Ашколаҳ дʌзнеіуам хумчубжа раасс іҿіжі . іаніҷунаҷса іаркны, іца іхыҧцҵо іқамкуа. іхудаёы ҩбак (аншна) імамкуа іануқалалакі.

Абучы айҧаҳ 14 мшы рфыҵза... Хумчубжа аніаслак іцеіж іаналцахуз інаркны, дмеімһозар.

Аҵаркѵчѵ̀ (краснуха) аш̆ҕах̆ 14 мшѵ... 2-3 мчѵбӂа данчмазаѡхаз інаркнѵ, ах̆а зеіҕшраз аһасаб ала.

Аҵѵрҕѵшза аш̆ҕах̆-18 мшѵ̀. Іҵа іхѵҕҕаз цҕа іаніqуаҵлак, іанѵцҕахалакі.

Аімһарщаа аш̆ҕах̆ 21мшѵ̀... 6мчѵбӂа рѵ̀ш̆ҕах̆ аімһара даналага інаркнѵ, аімһа анхѵдахалак, ма іанѵілгаҙалак.

Ахудѵ̀рчѵ (свінка) аш̆ҕах̆ 21 мшѵ...Хѵмчѵбӂа рѵш̆ҕах̆ данчмазаѡха інаркнѵ, ілѵ̀мһа аaігуа іуатала ѵ̀мза.

(Арі закуаннѵ іш̆ҕѵхѵуп аһаҕѵмҵа рѵла аѡпуҵqаҭѵі аусҕуа рбарҕа ѐѵ 14 окт. 1886 ш. рзѵ).

АҴСҬҚУА РМАКІАРА

Акуац зфуа аҵсҭҕуа рмакіара аа..ҕа іаһа ікіаѐуп аһаскін зфуа реіһа. Акуац зфуа аҵсҭҕуа рѵхшара іанхучѵу ҕѵҕрак рѵ̀ла рзѵхтуам, аһаскін зфуа аҵсҭҕуа рѵхшара абҕааһа рѵ̀ла хтѵуоіт.

Аһаскін зфоуа аҵсҭҕуа: слон 24 мза імакіоуп, ҕѵн̆ҵаҭѵѡа (носорог)-18 мзѵ. Жіраф-14 мзѵ; амахѐѵі аѐѵі-13 мзѵ; акамбаш̆-12 мзѵ̀, аѐада-12 мзѵ; аҵ̆меі ауасеі-5мзѵ; аһа 4 мзѵ, Аҵсҭ̆-хучҕуа: аешѵі аһѵнаҕдѵуі-28 мшѵ; аӂа шкуакуа (кролік)-21 мшѵ. Акуац зфуа: амѵщ-6 мзѵ̀; алѵм-(лев)-108 мшѵ; абгадѵуі, абга-хучѵі, алѵеі-62-63 мшѵ; ацгу-55-56 мшѵ.

Аqѵз акутаҕ іхҭалоіт 30 мшѵ; акутѵ-21 мшѵ; акуата 30 мшѵ; амсѵркутѵ (ащѵіщѵі)-28 мшѵ; аһѵһҕуа-12 мшѵ.

АҺСАҚУА РѴМГУАДУРА:

Аҕһѵс аш̆ҕах̆за амзаҭѵі ала данѵцҕаха:	Ахшара данлоуа:	Аҕһѵс аш̆ҕах̆за амзаҭѵі ала данѵцҕаха	Ахшара данлоуа:
Янв. 1	Окт. 8.	Іул 5	Апр. 11.
„ 5	„ 12.	„ 10	„ 16.
„ 10	„ 17.	„ 15	„ 12.

„ 15	„ 22.	„ 20	„ 26.
„ 20	„ 27.	„ 25	маі-1.
„ 25	ноіабр-1.	„ 28	„ 4.
„ 28	„ 4.	авг. 1	„ 8.
февр. 1	„ 8.	„ 5	„ 12.
„ 5	„ 12.	„ 10	„ 17.
„ 10	„ 17.	„ 15	„ 22.
„ 15	„ 22.	„ 20	„ 27.
„ 20	„ 27.	„ 25	іун. 1.
„ 25	дек. 2.	„ 28	„ 4.
март. 1	„ 6.	сент. 1	„ 8.
„ 5	„ 10.	„ 5	„ 12.
„ 10	„ 15.	„ 10	„ 17.
„ 15	„ 20.	„ 15	„ 22.
„ 20	„ 25.	„ 20	„ 27.
„ 25	„ 30.	„ 25	іул 2.
„ 28	іанв. 2.	„ 28	„ 5.
апр. 1	„ 6.	окт. 1	„ 8.

Абасоуп аг̆ѵрҕ амзаҕуа рѐг̆ѵ.

А Г А З Е Ҕ.

Агазеҕ ӂлара рзѵ̀ даара хуарҕа дууп, лашѵрбагоуп, аӂабӂмѡагагоуп, ш̆аҕа мѵрзгоуп, ҕоурѵх ш̆аҕургѵ̀лагоуп; гуҕѵха еібѵһагоуп, гра еіѐҵпѵһагоуп... Раҕх̆аза кіҕх̆ла іѡнѵ агазеҕ ҕрѵӂѵіт Кітаі 382 ш. рзѵ Хр. данѵі аш̆ҕах̆.

1447 ш. ідѵркнѵ абҕ̆ѵц хучҕуа кіҕх̆ла іѡнѵ, іҕрѵӂуа іалагеіт Германіа, Венеціеі.

Раҕх̆аза есѵмша іҕѵ̀ҵуа агазеҕ qалѵеіт Франкфурт. (1615) убрі агазеҕ ех̆а ожраанзаг̆ѵ ішҕѵҵѵц іҕѵҵѵуеіт... Урѵсҭѵлан раҕх̆аза кіҕх̆ла іѡнѵ агазеҕ ҕѵҵіт іапуар 2 рзѵ̀ 1703 ш. раан...

Аҕспѵ Аҕсуа газеҕ аҕсѵщала іѡнѵ, акіҕх̆ аархапѵ раҕх̆аза іҕѵҵіт Аqуа ҕеруал 27-ба мшѵ рзѵ̀ 1919 ш. раан.

АМШ-МАЧQУІК҂УА, МѴЙІ҂҂АК҂УА,-АМАЩѴР ЗЛОУ҂УАҺА ІРѴ҂҂ХАЗА҂УО.

Іапуар бжѵ мшѵ амоуп: 2, 3, 5, 7, 12, 13, 21.
Ҥеруал хѵ-мшѵ: 12, 18, 19.
Март 4-мшѵ, 2, 5, 15, 25.
Апріл 3-мшѵ: 4, 18, 19.
Маі 2-мшѵ: 3, 9.
Іуй мѵшкѵ: 13.
Іул ѡѵ-мшѵ:-21, 22,
Август ѡѵ-мшѵ: 7, 13.
Сентіабр ѡѵ-мшѵ: 11, 19.
Октіабр мѵшкѵ: 7.
Ноіабр ѡѵ-мшѵ: 7, 9.
Декабр хѵ-мшѵ: 7, 12, 19.

